

EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING O‘ZBEKISTONDAGI AHAMIYATI

Karimqulova Oygul Sunnatullo qizi.

O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali talabasi.

karimqulovaoygul@gmail.com

+998953532929

Annotatsiya: Ekologik muammolar zamonaviy jamiyatning eng dolzarb masalalaridan biridir. Ularning mohiyati asosan tabiiy resurslarning tugashi, ifloslanish, iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi kabi omillarga bog'liq. Bunday muammolarning pays obo'lish sabablari, ularning hal etilish yo'llari va jamiyatimiz hayotidagi zararli oqibatlari haqida o'rganish juda muhim. Davlatimiz tomonidan amalga oshirilayotgan tabiatni saqlash, ekologiyaga kamroq zarar bergan holda ishlab chiqarish va sanoat jarayonlarini davom ettirish ya'ni iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatmagan holda, barcha tabiiy muammolarni o'rganish va ularni yechish asosiy muammolarimizdan biridir. Bu maqola orqali, yurtimizdagi ekologik muammolar, ularning oqibatlari va yechimlari haqida to'xtalib o'tmoqchiman.

Kalit so'zlar: ekologik muammolar, resurs, ifloslanish, sanoat, orol dengizi, tuproq, sho'rlashi, kasalliklar, daryolar.

Asosiy qism

Tabiiy resurslarning tugashi - suv, havo va er kabi resurslarning ortiqcha foydalanilishiga olib keladi. Sanoat, transport va qishloq xo'jaligidan kelib chiqadigan kimyoviy chiqindilar, global isish va uning natijalari, biologik xilma-xillikning yo'qolishi, o'simlik va hayvonlar turlarining yo'qolishi bularning barchasi ekologiya buzilishi ning asosiy sabablari hisoblanadi. O'zbekistonda ekologik muammolar ko'p jihatdan tabiiy resurslarning cheklanishi, iqlim o'zgarishi va inson faoliyatining salbiy ta'siri bilan bog'liq. Suv resurslarining tugashi: Amudaryo va Sirdaryo kabi daryolarning suv resurslari ortiqcha foydalanish va iqlim o'zgarishi tufayli kamaymoqda. Bu qishloq xo'jaligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Yerning sho'rlanishi: O'zbekistonning ko'plab hududlarida yerning sho'rlanishi kuzatilmoqda, bu esa qishloq xo'jaligi uchun zararlidir. Sanoat chiqindilari va shaharlar atrofidagi ifloslanish muammosi mavjud. Havo va suv ifloslanishi aholining sog'lig'iga zarar yetkazmoqda va Toshkent viloyati toza bo'lmagan hududlar ro'yxatidan toxtovsiz joy olib kelyapti.

Yurtimizdagi bu turdagi muammolarni hal etish chora tadbirlari mavjud. Suvdan samarali foydalanishni ta'minlash, yangi suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish zarur. Bundan tashqari, barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlarini qo'llash va iqlim o'zgarishiga moslashish strategiyalarini ishlab chiqish kerak. Ifloslanish va tabiiy resurslardan foydalanish bo'yicha qat'iy qonunlarni joriy etish va amalga oshirish zarur. O'zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda ekologik muammolarni hal etishda faol ishtirok etishi muhimahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar.

Orol dengizining qurishi O'zbekiston ekologiyasi uchun eng katta muammoldan biri hisoblanadi va buning asosiy sabablari quyidagilar:

- 1960-yillardan boshlab, Amudaryo va Sirdaryodan sug'orish uchun katta miqdorda suv olib foydalanildi. Bu daryolar Orol dengiziga yetib bormasligi sabab bo'ldi.
- O'zgaruvchi iqlim sharoitlari, qurg'oqchilik va haroratning ko'tarilishi Orol dengizining qurishiga ta'sir ko'rsatdi.
- Ifloslantiruvchi moddalar dengizning ekosistemalariga salbiy ta'sir ko'rsatdi.
- Suv resurslarining noto'g'ri boshqarilishi: Suvni noto'g'ri taqsimlash va boshqarish tizimi Orol dengizining qurishiga asosiy sabab bo'ldi.

Ammo bunday muammolarga qaramasdan bularni yechish yo'llari ham mavjud. Masalan, sug'orish tizimlarini modernizatsiya qilish, suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish va boshqarish usullarini takomillashtirish. Orol dengizini tiklash va muammolarni hal etishda

mintaqaviy va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish juda muhim. Ekologik muammolarni o'rganish va aholi orasida xabardorlikni oshirish orqali Orol dengizining muhimligini tushuntirish zarur.

Orol dengizining qurishi va atrofidagi muammolar ko'plab zararlarni keltirib chiqardi va eng asosiy muammolardan biri bu inson salomatligi: Orolning qurishi natijasida ifloslangan tuproq va havo aholi orasida turli kasalliklar, masalan, respirator va yurak-qon tomir kasalliklari, oshqozon muammolari kabi sog'liq muammolarining ortishiga olib keldi. Suv resurslarining kamayishi qishloq xo'jaligi mahsuldorligining pasayishiga olib keldi, bu esa iqtisodiy faoliyatni kamaytirdi. Orol dengizida baliqchilikning yo'qolishi mahalliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Orol dengizidagi ko'plab o'simlik va hayvon turlari yo'qolib ketdi, bu esa ekologik muvozanatni buzdi. Tuproq sho'rlanishi: Yerning sho'rlanishi qishloq xo'jaligi erlarida zarur resurslarni kamaytirdi.

4. Ijtimoiy muammolar

Migratsiya: Orol dengizining qurishi natijasida aholi ko'chib ketishga majbur bo'ldi, bu ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni keltirib chiqardi.

Ekosistemalar buzilishi Tabiiy muvozanatning o'zgarishi: Orol dengizining ekosistemalari buzilib, atrofidagi hududlardagi biologik xilma-xillikni va tabiiy muvozanatni ta'sirlandi.

Orol dengizining qurishi nafaqat mahalliy, balki mintaqaviy va global darajada ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqardi. Bu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv zarur.

Xulosa va takliflar.

Qonunchilik va nazorat: Ekologik qonunlarni kuchaytirish va ularni samarali amalga oshirish. Barqaror rivojlanish: Qishloq xo'jaligi va sanoatda ekologik toza texnologiyalarni joriy etish. Ta'lim va ongli yondashuv: Aholining ekologik madaniyatini oshirish. Xalqaro hamkorlik: Global muammolarni hal qilish uchun mamlakatlararo hamkorlik. Ekologik muammolarni hal etish uchun har birimizning hissamiz zarur. Tabiatni muhofaza qilish va uning resurslaridan oqilona foydalanish — bizning burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh. Sh. Shodmonov, U. V. Gafurov iqtisodiyot nazariyasi kitobi. Pp 75 – 82 (2010), IQTISOD MOLIYA, 2010.
2. Qurbonov G.G., Shadmanova Sh.R. Matematika fanini masofadan o'qitish tizimining asosiy tamoyillari va texnologiyalari. Science and education. 2:11 (2021).
3. Ergashxodjaeva Sh.Dj., Qosimova M.S., Yusupov M.A. Marketing asoslari. - O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi - T.: Iqtisodiyot, 2019.-305 b.
4. Набиев Р.А. Менеджмент: Учеб. пособие.- М.: Финансы и статистика, 2009.- 368 с. 5. www.uza.uz – O'zbekiston Respublikasi Milliy Axborot Agentligi rasmiy sayti.